

Jachna, Artur

35-lecie wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej. Sprawozdanie z otwarcia wystawy oraz panelu dyskusyjnego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 54/1, 229-232

2009

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

35-LECIE WSPÓLNEJ POLSKO-NIEMIECKIEJ KOMISJI PODRĘCZNIKOWEJ. SPRAWOZDANIE Z OTWARCIA WYSTAWY ORAZ PANELU DYSKUSYJNEGO

W przeszłości pomiędzy narodami Europy dochodziło do znacznej ilości konfliktów, co znajdowało odzwierciedlenie zarówno w historiografii, jak i szkolnym nauczaniu historii. Niejednokrotnie obraz dziejów danego państwa przedstawiany był z pozycji nacjonalistycznych, a nawet szowinistycznych. Namacalnym dowodem takich praktyk pozostają do dziś zachowane w zbiorach bibliotecznych programy nauczania i podręczniki. Szkodliwość wspomnianych działań dostrzeżono już w okresie dwudziestolecia międzywojennego, ale skuteczną i systematyczną pracę w ramach dwustronnych komisji mających na celu analizę i uzgadnianie treści podręcznikowych, podjęto dopiero z inicjatywy UNESCO i Rady Europy. Pierwszą bilateralną komisją podręcznikową, w której wzięła udział również strona polska, była utworzona w 1972 roku Polsko-Niemiecka Komisja Podręcznikowa¹. Grupy robocze odbywały liczne konferencje poświęcone opracowaniu zaleceń podręcznikowych, a od roku 1977 także konferencje problemowe². Dzięki prowadzonym przez lata pracom wydano kilkakaset publikacji, których autorami byli wybitni historycy i geografowie. Wieloletni przewodniczący Komisji, prof. Władysław Markiewicz, doliczył się ponad 400 naukowców, nie uwzględniając w swojej statystyce wydawców, działaczy oświatowych i dziennikarzy. Powyższe dane świadczą o skali podjętych działań, które wpisać należy w ramy szeroko rozumianego pojednania pomiędzy narodem polskim i niemieckim³. Wśród znaczących dokonań Komisji w ostatnich latach należy wyróżnić opracowanie i opublikowanie wskazówek i materiałów przeznaczonych dla nauczycieli, dotyczących najbardziej spornych kwestii wspólnej historii Polaków i Niemców w ubiegłym wieku⁴.

Dnia 2 lipca 2008 r. w gmachu Biblioteki Jagiellońskiej dokonano się otwarcie wystawy zatytułowanej „Podręczniki szkolne na celowniku nauki i polityki. 35 lat Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej”. Ekspozycja została przygotowana przez Instytut Międzynarodowych Badań nad Podręcznikami Szkolnymi im. Georga Eckerta w Brunzwiku, we współpracy z Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego. Kraków był piątym w Polsce, po Wrocławiu, Szczecinie, Poznaniu i Lublinie miejscem jej wystawienia. Ważnym uzupełnieniem prezentacji była dyskusja panelowa, przygotowana przez pracowników krakowskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Auli im. ks. Grzegorza Piramowicza Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie.

Wystawę otwarto w samo południe, a jako pierwszy przemówił do licznie zebranej publiczności oraz przedstawicieli mediów zastępca dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej dr Andrzej Obrębski, który dokonał wstępnej prezentacji tematu

ekspozycji oraz przedstawienia organizatorów przedsięwzięcia, a następnie oddał głos dyrektorowi krakowskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej – Markowi Lasocie. Prelegent nawiązał do tematyki innej wystawy związanej z problematyką polsko-niemiecką w kontekście perspektyw dalszej współpracy obu narodów w ramach jednoczącej się Europy. Trzeci wypowiedział się główny twórca ekspozycji, Thomas Strober, pracownik Instytutu im. Geорга Eckerta, a zarazem członek Komisji Podręcznikowej ze strony niemieckiej. Podkreślił on znaczenie prac Komisji w zakresie kształtowania świadomości historycznej Polaków i Niemców. Zwrócił ponadto uwagę na trudności, które wynikały z rozproszenia materiałów archiwalnych oraz bardzo niewielkiego zasobu dokumentacji fotograficznej. Ostatnie przemówienie wygłosił Konsul Generalny Republiki Federalnej Niemiec w Krakowie – dr Thomas Gläser, który nawiązał do historycznych już gestów pojednawczych, zainicjowanych przez Kościoły: rzymskokatolicki w Polsce oraz ewangelicki w Niemczech. Gläser jako przyczynę animozji pomiędzy Polakami i Niemcami wskazał wciąż obecne w przestrzeni publicznej stereotypy, które należałoby zastąpić rzetelną wiedzą historyczną. Konsul wyraził nadzieję, iż w przyszłości stosunki polsko-niemieckie, będą zbliżone do relacji wypracowanych w ciągu minionego czterdziestolecia między Niemcami a Francuzami. Kończąc przemówienie, zwrócił uwagę na problem, jakim jest mała wiedza Niemców na temat Polaków.

Po przemówieniu dra T. Gläsera, wystawa została oficjalnie otwarta przez dra A. Obrębskiego. Zebrana publiczność mogła obejrzeć szereg starannie wykonanych plansz oraz gabloty wypełnione publikacjami Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej z różnych okresów jej działalności. Ekspozycja w sali wystawienniczej Biblioteki Jagiellońskiej była czynna do 31 lipca towarzyszący jej dwujęzyczny katalog w znaczący sposób ją udokumentował.

Kilka godzin po uroczystym otwarciu wystawy w budynku WSFiP „Ignatianum” przeprowadzono dyskusję panelową na temat szeroko rozumianych związków polityki, badań historycznych oraz nauczania historii w zakresie problematyki polsko-niemieckiej. W dyskusji uczestniczyli: prof. dr hab. Robert Traba (współprzewodniczący Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej, dyrektor Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie), prof. dr hab. Ryszard Terlecki (IPN, WSFiP „Ignatianum”), dr Arkady Rzegocki (Ośrodek Myśli Politycznej w Krakowie) oraz T. Strober. Funkcji moderatora podjął się M. Lasota, który rozpoczął spotkanie, kreśląc polityczne tło prac Komisji Podręcznikowej od momentu powstania do roku 1989. Rozważania powyższe uzupełnił prof. Traba, który zwrócił uwagę na pionierską rolę omawianego przedsięwzięcia, w zakresie współpracy polskich i niemieckich instytucji naukowych. Dr Rzegocki z kolei wysunął ideę, by polsko-niemiecką współpracę kulturalną wykorzystać dla wzajemnego poznania, a co za tym idzie, przebudowy pamięci zbiorowej oraz tożsamości narodowej Polaków i Niemców. Tezę

tę poparł prof. Terlecki, jednak na tym etapie obrad pojawiły się między dysku-
tantami zasadnicze rozbieżności. Spór dotyczył idei powstania wspólnego pol-
sko-niemieckiego podręcznika szkolnego do nauczania historii⁵. Według
prof. Terleckiego, Polska, w przeciwieństwie do Niemiec, nie potrafi prowadzić
polityki historycznej, czego skutkiem są znaczne trudności w dialogu polsko-ro-
syjskim. W związku z brakiem konsekwentnych działań politycznych oraz opo-
rem opinii publicznej nie powinien powstać wspólny podręcznik. Sceptycyzmu
wobec pomysłu wspólnego podręcznika nie podzielił Strober, który starał się
udowodnić, iż może się on stać wielką szansą na wzajemne poznanie i lepsze
zrozumienie dla obu społeczeństw. Jako przykład podał możliwość prezentacji
mało znanego przez uczniów niemieckich Powstania Warszawskiego. Pracownikowi Instytutu im. Georga Eckerta wtórował prof. Traba, który nie-
przejeżdżając polemizował z opiniami prof. Terleckiego, oświadczając, iż polity-
ka historyczna jest stałym elementem dyskursu publicznego, a wspólny pod-
ręcznik może być szansą na prezentację dydaktycznego obrazu historii w sposób
wolny od manipulacji. Sensem polityki historycznej winno być zrozumienie
własnego narodu, co nie jest możliwe bez dyskusji z narodami sąsiednimi,
a struktury Unii Europejskiej stwarzają możliwość współpracy w warunkach po-
zbawionych, tak częstej w przeszłości, wzajemnej wrogości. Riposta
prof. Terleckiego sprowadziła się do zastąpienia konceptu podręcznika, zamy-
słem powstania cyklu monografii, w tym stworzenia „wspólnej historii Europy”.
Referent wyraził też obawę przed narzuceniem jednej wizji wspólnych dziejów,
na co prof. Traba odparł, iż celem prac nie będzie znalezienie wspólnego sztucz-
nego mianownika, lecz dychotomiczne przedstawienie pozytywnych wizji prze-
szłości. Przestrzegł przy tym przed zbyt jednostronnym traktowaniem roli
Niemiec w historii oraz utrzymaniem konsensusu, zgodnie z którym Polacy by-
li ofiarami Niemców w II wojnie światowej. Przyjęcie takiej postawy uniemo-
żliwia dalsze dyskusje o historii Polski w okresie wojny i okupacji. Nieco od-
mienne zdanie w tej sprawie zajął dr Rzegocki, który stwierdził, że w ostatnich
latach przeprowadzono w Polsce szereg poważnych dyskusji na temat narodo-
wej przeszłości. Jako osiągnięcie wymienił odsunięcie, tak żywego jeszcze nie-
dawno, „stereotypu pruskiego”. Jako najistotniejszy w dyskursie polsko-nie-
mieckim wymienił problem wysiedleń w XX w. Z kolei prof. Traba wypomniał
polskiemu środowisku historycznemu brak debaty na temat tożsamości narodo-
wej, a szczególnie zredefiniowania patriotyzmu, „skażonego w okresie PRL”.

Dyskusja uczonych, w której nie brak było emocji znanych z debat politycz-
nych, została lakonicznie podsumowana przez M. Lasotę, a następnie do głosu
dopuszczono publiczność. Wywiązał się wielowątkowy dialog, jednak zasadni-
czą płaszczyzną sporu w trakcie całego spotkania okazał się projekt wspólnego
polsko-niemieckiego podręcznika historii, co, uwzględniając zainteresowanie
medialne tematem, nie było zaskoczeniem. Zarówno wystawa, jak i panel dys-

kusyjny spełniły swoją rolę w zakresie wymiany myśli historycznej oraz jej popularyzacji wśród społeczeństwa. Miejmy nadzieję, że wnioski z obrad zostaną wykorzystane w dalszych pracach Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej.

Przypisy

¹ A. Suchoński: *Bilateralne komisje podręcznikowe*. [W:] *Współczesna dydaktyka Historii. Zarys encyklopedyczny dla nauczycieli i studentów*. [Praca zbiorowa]. Pod redakcją J. Maternickiego. Warszawa 2004, s. 25.

² Pierwsza zatytułowana została *Ruch oporu w Polsce i w Niemczech w latach drugiej wojny światowej*.

³ W. Markiewicz: *Podręczniki szkolne w zjednoczonej Europie. (Przemiany treści w polskich i niemieckich podręcznikach)*. [W:] *Współczesne społeczeństwo polskie a wyzwania integracji europejskiej. Studia i materiały*. [Praca zbiorowa]. Pod redakcją J. Leońskiego i R.B. Woźniaka. Szczecin 2005, s. 199.

⁴ *Polacy i Niemcy w XX wieku. Wskazówki i materiały do nauczania historii*. [Praca zbiorowa]. Pod redakcją U.A.J. Becher, W. Borodzieja, K. Ruchniewicz. Poznań 2002.

⁵ Problematyka podręcznika historii wspólnego dla uczniów z Polski i Niemiec wzbudziła w ostatnim czasie szeroką debatę publiczną. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w mediach, w których pojawiły się również doniesienia o projekcie ogólnoeuropejskiego podręcznika. Powyższe koncepcje zostały potraktowane w sposób instrumentalny przez środowiska polityczne. W dyskursie zabrakło głosów roztropności, jakimi byłyby refleksje o charakterze naukowym i dydaktycznym.

Artur Jachna
Kraków

O HISTORII NAUK FARMACEUTYCZNYCH W ZBIORACH LITEWSKICH – W PLACÓWKACH MUZEALNYCH I ARCHIWALNYCH (WILNO I KOWNO)

Dla historii nauk medycznych zbiory wileńskich bibliotek i archiwum stanowią cenne acz nie do końca poznane źródło. Mimo iż polscy historycy od lat prowadzą badania nad zasobami Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego oraz Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk, a zwłaszcza nad polską spuścizną, nadal można odnaleźć tam interesujące materiały¹.

Pierwsze próby utworzenia wydziału medycznego w wileńskiej uczelni podejmowano już w XVII w., zaś studia farmaceutyczne zostały zorganizowane w 1810 r. Po zamknięciu Uniwersytetu w 1832 r. nauczanie medycyny i farmacji